
บทบาทของพระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม)
ค.ศ. 2012 ต่อการใช้ประเมินผลตอบแทนจากการใช้งบประมาณของรัฐ
The Role of the Public Services (Social Value) Act 2012 in
Assessing the Returns from the Use of Public Budgets

ปิติเทพ อยู่ยืนยง^{1*}

Pedithep Youyuenyong

¹ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Law, Chiang Mai University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 10 กันยายน 2568

ปรับปรุงแก้ไข: 20 ธันวาคม 2568

ตอบรับตีพิมพ์: 21 มกราคม 2569

บทคัดย่อ

ต้นทุนทางการเงินของการใช้จ่ายภาครัฐมักนำมาใช้ประกอบการพิจารณาว่าบริการสาธารณะที่จัดทำโดยหน่วยงานรัฐของประเทศอังกฤษและเวลส์ รวมทั้งองค์กรที่จัดหาสินค้าและบริการให้กับหน่วยงานรัฐ สามารถปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุมชนให้ดีขึ้นได้อย่างไร เมื่อมีการใช้งบประมาณจัดซื้อจัดจ้างโดยหน่วยงานรัฐ เหล่านี้ อีกทั้งหน่วยงานรัฐเหล่านี้กับองค์กรที่จัดหาสินค้าและบริการให้กับหน่วยงานเหล่านี้ก็มีแนวโน้มที่จะมีประสิทธิผลมากขึ้นหากมุ่งเน้นส่งเสริมปัจจัยด้านนวัตกรรมที่ส่งอิทธิพลต่อวิถีแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนในระหว่างการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานรัฐ บทความนี้สำรวจบริบทของพระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ

(มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 ในมิติที่สำคัญ บทความนี้ไม่ได้กล่าวถึงของการใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการของสหราชอาณาจักรแต่อย่างใด เนื่องจากว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้กำหนดภาระผูกพันให้หน่วยงานรัฐต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติฉบับนี้มีข้อต้อย่างยิ่งยวดในการวางข้อกำหนดทางกฎหมายที่มีผลผูกพันให้ปฏิบัติตามแบบยึดหยุ่นเพียงเท่านั้น ตัวอย่างเช่น หน่วยงานภาครัฐมีทางเลือกที่จะบูรณาการการประเมินผลตอบแทนจากการใช้งบประมาณของรัฐให้เข้ากับการดำเนินงานของตนได้โดยสมัครใจ สำหรับกิจกรรมที่ไม่ได้อยู่ภายใต้กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังพิจารณาถึงการส่งเสริมให้หน่วยงานรัฐมีความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นอันนำไปสู่การออกแบบบริการสาธารณะให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งนำหลักการที่เกี่ยวข้องของพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้าง ค.ศ. 2023 มาปรับใช้เพิ่มเติม บทความฉบับนี้ให้ข้อสรุปที่ว่าแม้ข้อกำหนดทางกฎหมายที่มีผลผูกพันให้ปฏิบัติตามแบบยึดหยุ่นก็ยังคงเป็นกฎหมายอยู่ แต่ก็ถือเป็นกรณีศึกษาที่ดีเกี่ยวกับการให้เสรีภาพแก่หน่วยงานรัฐในการพิจารณาคุณค่าโดยรวมมากกว่าต้นทุนเพียงอย่างเดียวเพื่อการตัดสินใจใช้จ่ายงบประมาณตามกรอบการพิจารณาถึงคุณค่าทางสังคมในขั้นตอนก่อนการจัดซื้อจัดจ้าง

คำสำคัญ : บริการสาธารณะ, มูลค่าทางสังคม, ประโยชน์สาธารณะ, พระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012, การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม, สหราชอาณาจักร

Abstract

The financial cost of public spending is often used to evaluate how public services provided by English and Welsh public bodies, as well as their suppliers, can improve the economic, social, and environmental wellbeing of local communities. During procurement, these bodies and their suppliers tend to be more effective when focusing on innovative factors that influence sustainable solutions. This article explores the context of the Public Services (Social Value) Act 2012 across its key dimensions. It does not focus on the exercise of judicial power in the UK, as the Act does not impose a strict mandatory obligation on public bodies to comply. However, the Act offers significant advantages by establishing a flexible legal framework. For instance, public bodies have the option to voluntarily integrate social value assessments into their operations for activities not subject to compulsory procurement processes. Furthermore, the Act encourages collaboration with local communities to improve public service design and incorporates relevant principles from the Procurement Act 2023. This article concludes that although the legal requirements remain flexible, the Act serves as an excellent case study on granting public bodies the freedom to prioritize overall value over mere cost, allowing for spending decisions based on social value frameworks at the pre-procurement stage.

Keywords: Public Services, Social Value, Public Interest, Public Services (Social Value) Act 2012, Social Return on Investment (SROI) Analysis, United Kingdom

บทนำ

การจัดทำบริการสาธารณะ (Public Services) เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานรัฐ (Public Bodies) จัดทำขึ้นเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนหรือผู้คนหมู่มากในทางหนึ่งทางใด ทำให้ประชาชนทั่วไปได้รับความสะดวกสบาย สร้างประโยชน์แก่ผู้คนที่อยู่ในประเทศเป็นส่วนรวม โดยไม่มุ่งเน้นสร้างประโยชน์ต่อประชาชนคนหนึ่งคนใดหรือเอกชนรายหนึ่งรายใดเป็นสำคัญ อีกทั้งการบริการสาธารณะต่าง ๆ เหล่านี้ต้องเป็นกิจกรรมที่ฝ่ายปกครองจัดให้มีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนทั่วไปที่ต้องการมีสุขภาวะ (Wellbeing) หรือภาวะที่ดีในทุกมิติ ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคมและมิติทางสิ่งแวดล้อม กล่าวอีกนัยหนึ่งหน่วยงานรัฐไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานรัฐจัดทำบริการสาธารณะระดับชาติ (เช่น กระทรวง กรม) หรือหน่วยงานรัฐจัดทำบริการสาธารณะระดับท้องถิ่น (เช่น ท้องถิ่นในรูปแบบทั่วไป ท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษ) ย่อมมีหน้าที่ตามกฎหมายหรือหน้าที่ตามข้อตกลงที่ให้อำนาจในการจัดทำบริการสาธารณะ (Public Duty) ที่จะต้องทำกิจกรรมของตนให้ตอบสนองประโยชน์สาธารณะหรือก่อให้เกิดผลดีต่อประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะทางปกครอง การจัดบริการสาธารณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม และการจัดบริการสาธารณะทางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้การจัดทำบริการสาธารณะต้องพิจารณาจากมาตรฐานการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระเบียบวิธีปฏิบัติในการจัดทำบริการสาธารณะแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงมิติความเหลื่อมล้ำหรือมิติความไม่เท่าเทียมในสังคมด้านต่าง ๆ ที่สาธารณชนทั่วไปหรือประชาชนหมู่มากกำลังเผชิญอยู่ (Cartigny & Lord, 2017) เช่น มิติทางเศรษฐกิจที่อาจมีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของครัวเรือนหรือการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน มิติทางสังคมที่อาจมีความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสาธารณะที่จัดทำขึ้นโดยรัฐหรือท้องถิ่น และมิติทางสิ่งแวดล้อมที่อาจมีความไม่เท่าเทียมในการแบกรับผลร้ายจากมลพิษหรือความไม่เท่าเทียมในการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และเหตุผลประการอื่นประกอบด้วย เนื่องจากมิติความเหลื่อมล้ำหรือมิติความไม่เท่าเทียมในสังคมด้านต่าง ๆ

ที่สาธารณชนทั่วไปหรือประชาชนหม่มากกำลังเผชิญอยู่แต่ละพื้นที่แต่ละเวลานั้นอาจมีความแตกต่างกันได้ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการจัดทำบริการสาธารณะและนำไปสู่วิธีการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานรัฐในแต่ละพื้นที่แต่ละเวลาที่ไม่เหมือนกันได้

หน่วยงานรัฐจะมีกฎหมายให้อำนาจจัดทำบริการสาธารณะเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมหรือจัดให้มีกิจกรรมตอบสนองประโยชน์สาธารณะ แต่ก็มีได้หมายความว่า การจัดทำบริการสาธารณะที่หน่วยงานรัฐจัดทำขึ้น จะทำให้เกิดการลดความเหลื่อมล้ำหรือการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างผู้คนในสังคมในทุกมิติ ด้วยเหตุนี้รัฐจึงยังจำเป็นต้องคงอำนาจการตรวจสอบหรือสร้างเครื่องมือมากำกับดูแลหน่วยงานรัฐเพื่อให้การจัดทำบริการสาธารณะโดยหน่วยงานรัฐเป็นไปในทิศทางเดียวกันภายใต้การใช้หลักการที่มาตรวจสอบหรือกำกับดูแลอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวของรัฐ อีกทั้งเพื่อยืนยันว่าผู้คนหม่มากจะได้รับประโยชน์จากการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐ และเพื่อมิให้หน่วยงานรัฐได้รับความเสียหายจากการดำเนินกิจกรรมโดยผิดไปจากอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายให้อำนาจจัดทำบริการสาธารณะเอาไว้

อีกทั้งรัฐจำเป็นต้องเลือกใช้เครื่องมือที่สามารถวัดความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณ ในการจัดทำบริการสาธารณะหรือการดำเนินกิจกรรมโดยรวม เพื่อตอบสนองมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคมและมิติทางสิ่งแวดล้อม โดยตีเป็นมูลค่าในรูปแบบของตัวเงิน ซึ่งนำไปเปรียบเทียบกับต้นทุนการลงทุน ทำให้ทราบว่าบริการสาธารณะหรือกิจกรรมของหน่วยงานรัฐตอบสนองมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคมและมิติทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับใช้มาตรวัดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นให้สามารถตีเป็นราคาเป็นเงินได้หรือวัดคุณค่าที่เกิดขึ้นให้มีหน่วยเดียวกับเงินตรา (Monetized Value) ซึ่งเครื่องมือและวิธีการเช่นว่านี้ย่อมไม่เพียงสร้างการรับรู้ว่าการจัดทำบริการสาธารณะหรือกิจกรรมทางปกครองมีคุณค่าหรือไม่ ประโยชน์ตกแก่สาธารณชนหรือคนหม่มากในสังคมอย่างไร พึงมีปัญหา อุปสรรคและความท้าทายในด้านใดที่ต้องนำมาพิจารณาเพื่อใช้ปรับปรุงการจัดทำบริการสาธารณะหรือการดำเนินกิจกรรมของรัฐให้ตอบสนองต่อสังคมหรือส่งผลดี

ต่อกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น อีกด้านหนึ่งเครื่องมือเช่นนี้อาจถูกนำมาใช้วางแผนหรือประเมินผลความคุ้มค่าในการลงทุนของรัฐในกิจกรรมหรือโครงการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อให้ผลลัพธ์ที่ดีขึ้นต่อสาธารณชนหรือผู้คนในสังคมโดยรวม

ผลลัพธ์จากการวัดคุณค่าที่ดีเป็นราคาค่าเงินได้ อันเป็นผลมาจากการดำเนินการบริการสาธารณะของรัฐเพื่อตอบสนองมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคมและมิติทางสิ่งแวดล้อม ถือเป็นมูลค่าทางสังคม (Social Value) ที่ประเมินได้เป็นจำนวนเงินหรือราคาค่าเงินได้ เหตุนี้เองรัฐในบางประเทศจึงได้นำเอาการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment หรือ SROI) มาใช้เป็นเครื่องมือวัดมูลค่าทางสังคมที่ดีเป็นจำนวนเงินหรือมูลค่าเงินได้ ทำให้สะท้อนความคุ้มค่าจากการใช้จ่ายงบประมาณดำเนินกิจกรรมหรือจัดทำบริการสาธารณะ โดยตีประโยชน์ที่ได้รับในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในรูปของมูลค่าเงินและประเมินผลกระทบในมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม และมิติทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการจัดทำบริการสาธารณะ โดยการตีมูลค่าประโยชน์เช่นนี้เป็นราคาค่าเงินเพื่อนำมาใช้คำนวณเทียบเป็นอัตราส่วนกับต้นทุนที่ใช้ในการลงทุนเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ หากค่า SROI สูงกว่า 1 แสดงว่าการจัดทำบริการสาธารณะหรือการดำเนินกิจกรรมของรัฐสร้างมูลค่าทางสังคมได้มากกว่าต้นทุนที่ลงไปถือว่าคุ้มค่าที่รัฐลงทุนจัดทำบริการสาธารณะ มีผลประโยชน์ต่อสังคมมากกว่าเงินลงทุนที่รัฐสนับสนุน (Nicholls, 2023)

ในบริบทของสหราชอาณาจักร (United Kingdom) การจัดทำบริการสาธารณะตั้งอยู่บนกระบวนการวางแผนและอนุมัติงบประมาณของหน่วยงานรัฐและท้องถิ่น เพื่อจัดหาสาธารณูปโภคและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับประชาชนในท้องถิ่น สหราชอาณาจักรจึงมีกระบวนการพิจารณาให้ความเห็นชอบเพื่ออนุมัติงบประมาณรัฐก่อนที่จะออกกฎหมายงบประมาณรายจ่ายให้หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลสามารถเบิกจ่ายเงินเพื่อดำเนินกิจกรรมหรือจัดทำบริการสาธารณะตามเป้าหมายที่ระบุในงบประมาณได้ ในอีกด้านสหราชอาณาจักรได้บัญญัติพระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012

(The Public Services (Social Value) Act 2012) ขึ้นมา (Cabinet Office, 2015) ให้อำนาจรัฐกำหนดกรอบของการใช้ SROI เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณของรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะโดยคำนวณมูลค่าของประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริง เปรียบเทียบกับงบประมาณที่หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นได้ใช้ไป ตีเป็นมูลค่าให้เป็นตัวเงินหรือมูลค่าที่ดีเป็นราคาค่าเงินได้ โดยกำหนดแนวทางให้แก่หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นเพื่อใช้ในการพิจารณาว่าการใช้งบประมาณของรัฐมีความคุ้มค่าหรือไม่ รวมทั้งประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมต่อสาธารณชนหรือผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมอันสามารถตีเป็นราคาค่าเงินได้ (Opoku & Guthrie, 2018)

ดังนั้น เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบัญญัติกฎหมายสร้างข้อกำหนดสำหรับใช้ส่งเสริมการใช้ SROI มาเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความคุ้มค่าของการใช้จ่ายงบประมาณในโครงการของรัฐหรือท้องถิ่น กำกับดูแลความประพฤติของหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นให้ใช้งบประมาณรายจ่ายอย่างคุ้มค่าเพื่อสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมต่อสาธารณชน ผู้เขียนจึงมีความสนใจในการศึกษาพระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 เพื่อยกระดับการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐ โดยมุ่งเน้นพัฒนาและต่อยอด SROI มาตีมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมให้ออกมาในรูปแบบของราคาค่าเงินได้ ใช้แสดงประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับ ตลอดจนนำไปใช้ประเมินการตัดสินใจเห็นชอบ พิจารณาและอนุมัติงบประมาณของสหราชอาณาจักรในภายภาคหน้า โดยในบทความนี้ผู้เขียนได้รวบรวมสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 พร้อมกับวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียและผลกระทบของพระราชบัญญัติฉบับนี้

จุดกำเนิดของ SROI

แม้ว่า SROI ไม่ได้เป็นเครื่องมือที่ถูกคิดค้นขึ้นเป็นครั้งแรกในสหราชอาณาจักร แต่ SROI กลับได้รับความสำคัญในองค์กรหรือหน่วยงานที่ต้องการวัดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการลงทุนในโครงการต่าง ๆ รวมทั้ง SROI ก็เป็นเครื่องมือที่น่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับไปในวงกว้าง และการใช้ SROI ก็ช่วยสะท้อนให้เห็นผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบจากการดำเนินโครงการอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมหรือการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ SROI ถูกคิดค้นครั้งแรกในปี 1996 ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States) โดยกองทุน Roberts Enterprise Development Fund (หรือกองทุน REDF) เพราะกองทุน REDF ต้องการต่อยอดมาจากฐานแนวคิดที่ว่าด้วยการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis หรือ CBA) อันอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก REDF เพื่อประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์และความคุ้มค่าทางสังคมจากการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับสนับสนุนจาก REDF เพื่อดำเนินโครงการ โดยการเปรียบเทียบประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดขึ้นกับต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด เพื่อพิจารณาว่ามีความคุ้มค่าในการดำเนินโครงการหรือไม่ และกองทุน REDF ควรให้ทุนสนับสนุนดำเนินการต่อหรือไม่ ซึ่งกองทุน REDF ต่อยอดมาสร้าง SROI เพื่อใช้วัดผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุน REDF รวมถึงการวัดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ โดยมีการแปลงผลลัพธ์ทางสังคมที่ไม่ใช่ตัวเงินให้เป็นมูลค่าที่สามารถคำนวณเป็นราคาการเงินได้

เหตุที่กองทุน REDF ต้องนำเครื่องมือ SROI มาใช้ ก็เพราะกองทุน REDF มักให้ทุนแก่องค์กรในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise หรือ SE) เพื่อให้ องค์กรในรูปแบบนี้ดำเนินธุรกิจที่สามารถแสวงหากำไรและประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ แต่ลักษณะการดำเนินธุรกิจขององค์กรรูปแบบนี้ต้องเป็นไปเพื่อสร้างประโยชน์ในมิติทางสังคมหรือมิติทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทุน REDF มักใช้ SROI

เชิงคาดการณ์ (Forecast SROI) มาคิดคำนวณเพื่อคาดการณ์ถึงผลลัพธ์ล่วงหน้า ในกรณีที่โครงการที่กำลังจะได้รับทุนจากกองทุน REDF กำลังจะดำเนินไปในอนาคตอันใกล้ จะก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคมอันดีเป็นราคาค่าเงินได้ในระดับใด ถ้าหากองค์กรในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมมีแนวโน้มที่จะสามารถให้ประโยชน์ตอบแทนสังคมได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง SROI เชิงคาดการณ์ ถือเป็นการประเมิน SROI เพื่อให้กองทุน REDF นำมาเป็นข้อมูลประกอบการใช้ดุลพินิจตัดสินใจว่าควรให้การสนับสนุนทางการเงินหรือมอบทุนช่วยเหลือแก่องค์กรในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือไม่ ซึ่งเป็นการประเมินสำหรับคาดการณ์มูลค่าทางสังคมอันเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการขององค์กรในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมในอนาคต กองทุน REDF จะรับรู้รับทราบถึงความคุ้มค่าเมื่อให้การสนับสนุนทางการเงินหรือมอบเงินอุดหนุนในการดำเนินโครงการขององค์กรในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม และหากมีแนวโน้มที่เกิดความคุ้มค่าจากการดำเนินโครงการ ก็จะมีการพิจารณาอนุมัติการสนับสนุนทางการเงินหรือการมอบเงินอุดหนุนเพื่อให้เกิดโครงการต่อไปในอนาคต

การเผยแพร่ SROI มาสู่สหราชอาณาจักร

SROI ได้แพร่มาสู่สหราชอาณาจักรในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 โดยมูลนิธิ New Economics Foundation (หรือมูลนิธิ NEF) เป็นองค์กรแรกในสหราชอาณาจักรที่ใช้ SROI มาประเมินองค์กร FRC Group ซึ่งเป็นองค์กรดำเนินกิจกรรมไม่แสวงหากำไร (Non-profit organization) ในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือ SE ที่ตั้งอยู่ในเมืองลิเวอร์พูล กิจกรรมที่องค์กร FRC Group ดำเนินอยู่เป็นกิจกรรมรีไซเคิลเฟอร์นิเจอร์ (Furniture Recycling) นำเฟอร์นิเจอร์ที่ไม่ใช้แล้วจากครัวเรือนหรือเฟอร์นิเจอร์ที่ถูกทิ้งเป็นขยะเนื่องจากชำรุด เสียหาย หรือบอบสลายไปบางส่วน มาผ่านการคัดแยก ปรับปรุง หรือแปรรูปให้กลายเป็นวัตถุดิบใหม่หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ช่วยลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาผลิตเฟอร์นิเจอร์และลดปริมาณขยะจากวัสดุเฟอร์นิเจอร์ที่เหลือใช้ กิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายหลักในการแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยใช้กลไกการ

บริหารจัดการที่ดีของภาคธุรกิจมาบวกกับความรู้และนวัตกรรมสังคม มีความยั่งยืนทางการเงินจากรายได้หลักที่มาจากสินค้าหรือบริการโดยไม่ต้องพึ่งพาเงินบริจาค และมีการนำผลกำไรที่เกิดขึ้นไปลงทุนซ้ำเพื่อขยายผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้น อีกด้านหนึ่งกิจกรรมรีไซเคิลเฟอร์นิเจอร์ที่ดำเนินโดยองค์กร FRC Group นั้นยังช่วยสร้างงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับผู้คนที่ตกงานมาเป็นเวลานาน (Long-term unemployed people) มอบโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นที่ตกงานหรือไม่มีงานทำมาเป็นเวลานานให้มีทักษะในการรีไซเคิลเฟอร์นิเจอร์ ทำให้สามารถมีอาชีพอันเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมรีไซเคิลเฟอร์นิเจอร์ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นมูลค่าทางสังคมอันเป็นคุณค่าหรือผลประโยชน์ในเชิงบวกที่เกิดขึ้นต่อสังคมลดความเหลื่อมล้ำและช่วยเหลือผู้ว่างงานสามารถเพิ่มโอกาสให้ผู้คนในท้องถิ่นได้รับการจ้างงาน ผู้คนในท้องถิ่นสามารถแสวงหารายได้ ควบคู่ไปกับการได้รับการพัฒนาทักษะการรีไซเคิลเฟอร์นิเจอร์ เพิ่มโอกาสในการทำงานเพื่อแสวงหารายได้ในอนาคต ในอีกด้านก็ก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในเชิงบวกจากการรีไซเคิลเฟอร์นิเจอร์ มูลนิธิ NEF จึงใช้ SROI เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความคุ้มค่าของการสนับสนุนทางการเงินให้องค์กร FRC Group โดยตีประโยชน์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เป็นราคาการเงินในปัจจุบัน (มูลค่าเงินในปัจจุบัน) และนำไปเปรียบเทียบกับจำนวนเงินที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินไป ในเวลาต่อมากรณีศึกษากิจกรรมรีไซเคิลเฟอร์นิเจอร์ขององค์กร FRC Group ได้ถูกหยิบยกมาเป็นกรณีศึกษาหลักในเอกสาร “การวัดคุณค่า: คู่มือการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI)” หรือ “Measuring Value: A Guide to Social Return on Investment (SROI)” ซึ่งถูกจัดพิมพ์ครั้งแรกในปี 2004 (New Economics Foundation, 2008)

เอกสาร Measuring Value: A Guide to Social Return on Investment (SROI) : แนะนำ SROI

เอกสาร Measuring Value: A Guide to Social Return on Investment (SROI) ได้แก่ เอกสารที่ FRC Group ได้จัดทำขึ้น เพื่อให้ข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำแก่

องค์กรดำเนินกิจกรรมไม่แสวงหาในรูปแบบวิชาชีพเพื่อสังคมหรือ SE เพื่อสร้างกิจกรรมหรือจัดทำโครงการที่สามารถสร้างผลลัพธ์ทางสังคม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคม โดยผลลัพธ์ทางสังคมต้องเป็นผลโดยตรงที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมหรือโครงการที่วิชาชีพเพื่อสังคมดำเนินอยู่ สร้างการเปลี่ยนแปลงได้ทั้งในเชิงบวกหรือเชิงลบ อันส่งผลกระทบต่อมิติเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเอกสารนี้เสมือนหนึ่งเป็นกรอบการประเมิน SROI (SROI Framework) หรือกรอบที่กำหนดรายละเอียดของเป้าหมาย กิจกรรม การดำเนินงาน ระยะเวลา และการบริหารทรัพยากรที่จำเป็น ให้บรรลุเป้าหมายที่สร้างผลลัพธ์ทางสังคมตามหลักการ SROI โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสทางสังคมให้แก่ประชาชนทั่วไป มุ่งระบุว่าใครที่สามารถเข้ามาเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) กับกิจกรรมหรือโครงการดังกล่าว เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ SROI เช่น หน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น ผู้บริจาคเงินสมทบชุมชน ฯลฯ ในเวลาต่อมาเอกสารฉบับนี้ถูกนำมาใช้อ้างอิงเสมือนว่าเป็นแนวปฏิบัติพื้นฐานและถูกยึดถือเป็นมาตรฐานที่องค์กรที่ใช้ SROI ต่าง ๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่ใช้ SROI ยอมรับนับถือและยึดมั่นเป็นมาตรฐาน SROI แม้เอกสารเช่นนี้ไม่มีผลบังคับเสมือนว่าเป็นกฎระเบียบที่ออกโดยรัฐโดยตรง แต่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้ SROI มาเป็นเครื่องมือวัดผลลัพธ์ทางสังคมและกำหนดพฤติกรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ เอกสารฉบับนี้เป็นหมุดหมายสำคัญช่วยกำหนดทิศทาง สร้างมาตรฐาน (New Economics Foundation, 2008) และปูทางไปสู่การจัดทำเอกสาร Guide to Social Return on Investment 2012 (จัดทำโดยสำนักงานคณะรัฐมนตรีแห่งสหราชอาณาจักรหรือ UK Cabinet Office) และพระราชบัญญัติ Social Value Act 2012 ในเวลาต่อมา (Cabinet Office, 2015)

เอกสาร Guide to Social Return on Investment 2012 : แนวแนว SROI

เอกสาร A Guide to Social Return on Investment 2012 เป็นเอกสารวางแนวทาง SROI โดยสำนักงานคณะรัฐมนตรีแห่งสหราชอาณาจักร ที่ประกาศหลักการ SROI (Principles of SROI) ที่พยายามให้รัฐ หน่วยงานของรัฐ ท้องถิ่น ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำเอา มาให้เป็นแนวทางประเมินผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นแล้วหรือคาดการณ์ถึงผลลัพธ์ทางสังคมที่อาจจะเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อเดือนมกราคม 2021 โดยมีเป้าหมายเพื่อแนะนำการใช้ SROI อย่างเน้นการมีส่วนร่วมของบรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมหรือการผลักดันขับเคลื่อนโครงการ โดยกล่าวถึงหลักการพื้นฐาน พร้อมกำหนดแนวทางที่ส่งผลดีหากมีการปฏิบัติตามแนวทาง SROI ที่ได้วางเอาไว้ หลักการ SROI ที่เอกสารฉบับนี้กล่าวถึงมีอยู่ด้วยกัน 7 ประการ อันประกอบด้วย (The SROI Network, 2012) (ก) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Involve stakeholders) หรือการเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงหรือทางอ้อมจากการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจเป็นผลกระทบทั้งในทางบวกหรือทางลบ ซึ่งผลกระทบเช่นนี้จะนำมาประเมินหรือคิดคำนวณผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อสังคมในมิติเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (ข) เข้าใจถึงสิ่งที่เปลี่ยนแปลง (Understand what changes) หรือกำหนดวิธีการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่การประเมินการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวผ่านการรวบรวมข้อมูลของความเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลโดยตรงจากการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ ทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงต่อเศรษฐกิจ สังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่ตั้งใจให้เกิดหรือไม่ตั้งใจให้เกิด (ค) ให้คุณค่ากับสิ่งที่สำคัญ (Value the things that matter) หรือการตัดสินใจเลือกตระหนักถึงคุณค่าของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Values of Stakeholders) โดยพิจารณาจาก ประโยชน์และความคาดหวังที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพึงได้รับจากโครงการหรือกิจกรรม (ง) ระบุเฉพาะสิ่งที่สำคัญเท่านั้น (Only include what is material) หรือการวางขอบเขตของข้อมูลที่ได้รวบรวมมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ SROI สามารถสะท้อนผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงและบริสุทธิ์ยุติธรรม

โดยอ้างอิงจากข้อมูลหรือหลักฐานที่รวบรวมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้ SROI มุ่งเน้นไปที่ความเปลี่ยนแปลงในมิติเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญ (จ) อย่ากล่าวอ้างเกินจริง (Do not over-claim) หรือการกล่าวอ้างต้องอ้างอิงอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่รวบรวมมาโดยสุจริตอย่างยิ่ง ให้ทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้เกี่ยวข้องต้องมีความสุจริตต่อกันในการ SROI โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพึงเปิดเผยข้อเท็จจริงตามความเป็นจริงที่อาจส่งผลต่อการพิจารณาตามเกณฑ์ SROI และต้องไม่แปลงข้อมูลอันเป็นเท็จทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งส่วนใด (ฉ) โปร่งใส (Be transparent) หรือกระบวนการ SROI ต้องที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตรวจสอบการทำงานของผู้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกระบวนการ SROI ได้ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจกระบวนการ SROI และกระบวนการ SROI สะท้อนต่อประโยชน์ที่ทุกฝ่ายพึงได้รับได้เป็นอย่างดี และ (ช) ตรวจสอบผลลัพธ์ (Verify the result) หรือการรับรอง SROI อันอยู่บนรากฐานของความเป็นอิสระที่ ผู้ปฏิบัติงานด้าน SROI สามารถวินิจฉัยหรือใช้ดุลพินิจพิจารณาได้อย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม ปราศจากการแทรกแซงจากบุคคลภายนอกที่มิมีส่วนได้ส่วนเสียกับกิจกรรมหรือปราศจากการครอบงำจากผู้ให้เงินทุนสนับสนุนการทำโครงการ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมและไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

อนึ่งเอกสารฉบับนี้ยังได้วางขั้นตอน SROI เอาไว้อย่างชัดเจน แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนด้วยกัน (The SROI Network, 2012) (สอดคล้องกับหลักการ SROI ทั้ง 7 ประการที่กล่าวมาในข้างต้น) อันประกอบด้วย (ก) การกำหนดขอบเขตและการระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Establishing scope and identifying key stakeholders) ที่จะมามีบทบาทสำคัญในกระบวนการ SROI เพราะสิ่งสะท้อนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียย่อมทำให้ทราบว่ากิจกรรมหรือโครงการมีประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรหรือได้รับบริการที่เพิ่มขึ้นอย่างไร (ข) การวางแผนที่ผลลัพธ์ (Mapping outcomes) สะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมหรือการขับเคลื่อนโครงการ ผ่านการใช้เครื่องมือ SROI มาช่วยติดตามการดำเนินกิจกรรมหรือประเมินผลโครงการที่เน้นการลด

ความเหลื่อมล้ำในชุมชนหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ส่งเสริมโอกาสของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กิจกรรมหรือโครงการเกิดผลกระทบในมิติเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (ค) การนำเสนอผลลัพธ์และการกำหนดมูลค่า (Evidencing outcomes and giving them a value) ช่วยให้เห็นถึงผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการเก็บข้อมูล โดยคำนวณเป็นราคาค่าเงินหรือมูลค่าเงินที่ทำประโยชน์ให้กับสังคมได้เท่ากับจำนวนเงินเท่าไร ก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมรวมเป็นจำนวนเงินเท่าไร มีผลตอบแทนด้านใดที่เกิดขึ้นได้บ้าง (ง) การระบุผลลัพธ์ (Establishing impact) ระบุถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ โดยเน้นไปที่ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่เป็นเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการลดความเหลื่อมล้ำหรือการสร้างโอกาสในสังคมที่เพิ่มขึ้น (จ) การคิดคำนวณ SROI (Calculating the SROI) โดยคิดคำนวณเพื่อแสวงหาผลตอบแทนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้ทราบว่า มีผลตอบแทนที่คำนวณเป็นราคาค่าเงินได้จำนวนเท่าไร สามารถตีเป็นราคาค่าเงินหรือมูลค่าเงิน (Financial Proxy) เป็นจำนวนเงินหรือเป็นสัดส่วนเท่าไร ใช้ให้เห็นว่ามีประโยชน์ในด้านใดเป็นพิเศษ และแก้ไขปัญหาอย่างหนึ่งอย่างใดได้หรือไม่ และ (ฉ) การจัดทำรายงานการนำไปใช้ และการนำไปใช้จริง (Reporting, using and embedding) นำมาใช้วิเคราะห์ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินโครงการ พิจารณาค่าที่แท้จริงสำหรับผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

พระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 : กฎหมายแม่บทของ SROI

เมื่อรัฐบาลสหราชอาณาจักรเห็นว่าเครื่องมือ SROI สามารถนำมาใช้วัดผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการลงทุนได้ เพื่อประเมินผลกระทบในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นต่อชุมชนหรือสังคม แล้วการประเมินเช่นนี้เป็นการประเมินให้เป็นราคาค่าเงินหรือมูลค่าเงิน รวมทั้งใช้ประเมินว่าการลงทุนเพื่อดำเนิน

กิจกรรมหรือโครงการมีความคุ้มค่าหรือไม่ ซึ่งข้อมูลจากการประเมินย่อมสามารถนำมาประกอบการตัดสินใจปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการในอนาคต เหตุนี้เองรัฐบาลสหราชอาณาจักรจึงพยายามแสวงหาแนวทางนำเอาเครื่องมือ SROI มาประยุกต์ใช้กับการวัดผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจากการจัดทำบริการสาธารณะ (Public Services) ที่จัดทำขึ้นโดยรัฐ หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมหรือสร้างประโยชน์ต่อผู้คนในท้องถิ่นโดยรวมหรือไม่ สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าแต่เดิม ช่วยลดลดความเหลื่อมล้ำตลอดจนประเมินผลกระทบในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการจัดทำบริการสาธารณะของรัฐหรือท้องถิ่น (Cabinet Office, 2012) แม้ว่ากิจกรรมหรือโครงการจัดทำบริการสาธารณะจะอยู่ภายใต้การควบคุมของฝ่ายปกครอง แต่เครื่องมือ SROI ก็อาจช่วยวัดผลตอบแทนทางสังคมที่สะท้อนว่าโครงการหรือกิจกรรมบริการสาธารณะที่ดำเนินโดยรัฐหรือท้องถิ่นสามารถสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมหรือผู้คนในสังคมเป็นส่วนรวมได้หรือไม่ อีกด้านหนึ่งเครื่องมือ SROI สามารถสะท้อนว่าการจัดทำบริการสาธารณะที่จัดทำขึ้นโดยรัฐ หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นจะสามารถสร้างประโยชน์สาธารณะ (Public Interests) ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวมได้อย่างไรบ้าง (The National Archives, 2012) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบในด้านบวกที่เกิดขึ้นต่อสาธารณชนอันเกิดจากการดำเนินกิจกรรมหรือการขับเคลื่อนโครงการของรัฐ หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่น แล้วประโยชน์สาธารณะที่เกิดขึ้นอาจครอบคลุมทั้งมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างเชื่อมโยงกัน หรือครอบคลุมเพียงมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพียงมิติหนึ่งมิติใดเท่านั้น โดยเน้นประเมินว่าการลงทุนโดยงบประมาณของรัฐเพื่อดำเนินกิจกรรมหรือโครงการจะมีความคุ้มค่าหรือไม่ (Boeger, 2017)

กฎหมายฉบับนี้ประกาศใช้ในวันที่ 8 มีนาคม 2012 และให้มีผลบังคับใช้ในวันที่ 31 มกราคม 2013 โดยให้รัฐ หน่วยงานของรัฐและท้องถิ่น มีเวลาเตรียมตัวเตรียมการและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ SROI เป็นระยะเวลา

ประมาณ 1 ปี เพื่อให้ทุกหน่วยงานรัฐและท้องถิ่นมีเวลาเพียงพอที่จะใช้เครื่องมือ SROI มาประเมินกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐที่ภาครัฐไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ หรือท้องถิ่นต้องไปทำสัญญาจัดซื้อจัดจ้าง (Public Procurement Contracts) (หรือสัญญาจัดซื้อจัดจ้างสัญญาระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน (Cabinet Office, 2020) ซึ่งอาจเป็นการซื้อ จ้าง เช่า แลกเปลี่ยน หรือนิติกรรมอื่นโดยใช้งบประมาณของรัฐเพื่อให้ได้มาซึ่งพัสดุมาใช้สนับสนุนการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์สาธารณะแก่ผู้คน หมู่บ้านในสังคม) หรือประเมินการจัดทำบริการสาธารณะภายใต้สัญญาจัดทำบริการ สาธารณะ (Public Services Contracts) (หรือสัญญาระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน ซึ่งภาครัฐมอบหมายให้ภาคเอกชนสามารถดำเนินกิจกรรมหรือโครงการจัดทำบริการ สาธารณะ ที่ภาคเอกชนจะลงทุนและดำเนินการเพื่อจัดให้มีบริการสาธารณะอันก่อให้เกิด ประโยชน์สาธารณะแก่ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม) (Craven, 2020) โดยกฎหมายฉบับ นี้มุ่งหมายให้การใช้จ่ายงบประมาณรัฐตามสัญญาจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐหรือ การสนับสนุนเงินทุนจากภาครัฐให้ภาคเอกชนจัดทำบริการสาธารณะจะต้องพิจารณา ผลตอบแทนทางสังคมจากการใช้จ่ายงบประมาณหรือการสนับสนุนเงินทุนจากภาครัฐ มุ่งเน้นให้พัสดุที่ได้มาจากกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง (Cabinet Office, 2019) เช่น งานบริการ งานก่อสร้าง งานจ้างที่ปรึกษาและงานจ้างออกแบบ หรือควบคุมงานก่อสร้าง ฯลฯ หรือการจัดทำบริการสาธารณะที่เกิดขึ้น สร้างผลกระทบในทางบวกในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ (Integrated social, economic, environmental benefits) ให้เกิดขึ้นต่อชุมชนท้องถิ่นหรือสังคมโดยรวม (The National Archives, 2012)

โดยกฎหมายฉบับนี้ยังได้วางหลักเกณฑ์ว่าก่อนเริ่มกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ภาครัฐหรือท้องถิ่น คณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง (Commissioners) ควรพิจารณาว่าการ ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งพัสดุโดยการซื้อ จ้าง เช่า แลกเปลี่ยน หรือโดยนิติกรรมอื่น ตามที่กำหนดในกฎหมาย รวมทั้งการดำเนินการให้ได้มาซึ่งสินค้า งานบริการ งานก่อสร้าง งานจ้างที่ปรึกษาและงานจ้างออกแบบ หรือควบคุมงานก่อสร้าง รวมทั้งการ

ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายกำหนด สามารถตอบสนองความต้องการของสังคม ตลอดจนสร้างมูลค่าทางสังคมได้หรือไม่ (The National Archives, 2012) กฎหมายฉบับนี้จึงวางหลักเกณฑ์กำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้ใช้ดุลพินิจตัดสินใจจัดซื้อจัดจ้างเพื่อให้ประชาชนทั่วไปหรือผู้คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากพัสดุที่จัดซื้อจัดจ้างมาใช้จัดทำบริการสาธารณะอย่างสูงสุด (Cabinet Office, 2020) อีกทั้งคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้างยังอาจไปปรึกษาหารือหรือสอบถามความเห็นจากบรรดาผู้รับจ้างและผู้ขายในการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุภาครัฐ และประชาชนผู้รับบริการสาธารณะ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่จำเป็นต่อการพัฒนาบริการสาธารณะให้ดียิ่งขึ้น โดยคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้างอาจพบเจอแนวทางการแก้ปัญหาใหม่ ๆ (Innovative Solutions) ได้เหมาะสมกับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่สังคมหรือชุมชนท้องถิ่นได้เผชิญอยู่ในขณะนั้น ทั้งนี้รัฐบาลสหราชอาณาจักรคาดหวังว่าบรรดาผู้รับจ้างและผู้ขายในการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุภาครัฐเพื่อมาดำเนินกิจกรรมหรือโครงการจัดทำบริการสาธารณะของรัฐหรือท้องถิ่น จะต้องประเมินมูลค่าความคุ้มค่าของเม็ดเงินที่ภาครัฐกำลังจะจ่ายให้กับตนในการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุภาครัฐหรือไม่ ซึ่งความคุ้มค่าของเม็ดเงินเช่นนี้จะถูกนำมาใช้ประกอบการคิดคะแนนส่วนหนึ่งในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างจากรัฐหรือท้องถิ่น ซึ่งมีน้ำหนักคิดเป็นร้อยละ 10 (10%) ของคะแนนรวม อันถือเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งที่หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นสามารถระบุในเอกสารประกวดราคา ซึ่งหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นจะกำหนดเงื่อนไขเช่นนี้เอาไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประมูลที่จะกลายมาเป็นผู้รับจ้างและผู้ขายในการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุภาครัฐสามารถสะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์ ผลกระทบ และประโยชน์ของกิจกรรมหรือโครงการที่ใช้พัสดุที่กำลังจะได้มาจากกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐต่อสังคมโดยรวมหรือชุมชนท้องถิ่น (Cabinet Office, 2012)

เอกสาร Social Value Model : วางต้นแบบการประเมินมูลค่าทางสังคม

ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 ได้มีผลบังคับใช้เรียบร้อยแล้ว สำนักงานคณะรัฐมนตรีแห่งสหราชอาณาจักร (Cabinet Office) และกระทรวงวัฒนธรรม สื่อ และกีฬา (Department for Culture, Media and Sport หรือ DCMS) ได้จัดทำเอกสาร Social Value Model ขึ้นมาเพื่อให้เป็นคู่มือเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของพระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างต้นแบบช่วยให้หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นมีความเข้าใจกฎเกณฑ์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งเอื้อให้เกิดความสอดคล้องกันของความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือโครงการของรัฐ (Government Commercial Function, 2020a) เสมือนเป็นแนวทางสำคัญสำหรับให้หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นใช้ SROI วิเคราะห์ผลตอบแทนจากการลงทุนของกิจกรรมหรือโครงการเพื่อประโยชน์สาธารณะในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างทุกรูปแบบ เอกสารฉบับนี้มีรายละเอียดเกี่ยวกับกรอบแนวคิดหลัก (Theme) ของกิจกรรมหรือโครงการที่สามารถถูกประเมินด้วยเครื่องมือ SROI เพื่อสะท้อนผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นอันประกอบด้วย (Government Commercial Function, 2020b) (ก) กรอบแนวคิดหลัก 1: การฟื้นฟูสถานการณ์ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) (Theme 1: COVID-19 recovery) (ข) กรอบแนวคิดหลัก 2: การขจัดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (Theme 2: Tackling economic inequality) (ค) กรอบแนวคิดหลัก 3: การต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Theme 3: Fighting climate change) (ง) กรอบแนวคิดหลัก 4 : การสร้างโอกาสที่เท่าเทียม (Theme 4: Equal opportunity) และ (จ) กรอบแนวคิดหลัก 5 : การส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี (Theme 5: Wellbeing) กรอบแนวคิดหลักในกิจกรรมหรือโครงการที่หยิบยกมาเหล่านี้ กิจกรรมหรือโครงการภายใต้กรอบแนวคิดหลักเหล่านี้ รัฐบาลสหราชอาณาจักรเห็นว่าเป็นต้นแบบที่เหมาะสมสำหรับใช้เครื่องมือ SROI มาประเมินผลลัพธ์ทางสังคม (Government Commercial Function (2020c) เพื่อให้มีการนำ SROI ไปวิเคราะห์การใช้จ่าย

งบประมาณเพื่อให้ได้มาซึ่งพัสดุดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม มีผลลัพธ์ทางสังคมอันเป็นประโยชน์สาธารณะที่คำนวณเป็นมูลค่าเงินหรือราคาค่าเงินได้

เอกสาร Lord Young's report : วิจารณ์การประเมินมูลค่าทางสังคม

เมื่อพระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 อันเป็นกฎหมายแม่บทที่วางหลักเกณฑ์การนำเอาเครื่องมือ SROI มาใช้ประเมินผลตอบแทนจากการใช้งบประมาณของรัฐเพื่อจัดหาพัสดุดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อประโยชน์สาธารณะได้ถูกประกาศใช้มาได้พักหนึ่ง รัฐบาลสหราชอาณาจักร จึงมอบหมายให้ลอร์ด ยัง (Lord Young) หรือเดวิด ยัง บารอนยังแห่งแกรฟแฮม (David Young, Baron Young of Graffham) ทำการศึกษาข้อดีข้อเสียของกฎหมายฉบับนี้ หลังจากมีผลบังคับใช้แล้ว ผลจากการศึกษาพบว่าการใช้เครื่องมือ SROI ตามแนวทางของกฎหมายฉบับนี้ย่อมช่วยตรวจสอบว่ารัฐหรือท้องถิ่นที่รับงบประมาณซึ่งมีที่มาจากเงินภาษีของประชาชน ได้ใช้จ่ายงบประมาณมาจัดซื้อจัดจ้างพัสดุเพื่อนำมาดำเนินกิจกรรมหรือโครงการอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนหรือไม่ แล้วงบประมาณที่รัฐหรือท้องถิ่นใช้จ่ายไปนั้นสร้างผลตอบแทนทางสังคม ซึ่งสร้างประโยชน์สาธารณะครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด โดยแปลงผลตอบแทนทางสังคมหรือผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นให้เป็นมูลค่าเงินหรือราคาค่าเงิน เพื่อวัดว่าค่าใช้จ่ายงบประมาณของรัฐจัดหาพัสดุดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ ได้สร้างคุณค่าให้แก่สังคมได้มากน้อยเพียงใด สามารถลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้อย่าง และ รวมทั้งสามารถสร้างโอกาสด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนได้อย่างเท่าเทียมมากน้อยเพียงใด แต่กฎหมายฉบับนี้ก็ไม่ได้บังคับให้ทุกหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดแต่อย่างใด เพราะถ้าหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นใดไม่ได้ใช้ SROI มาวัดวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมหรือผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการใช้งบประมาณมาดำเนินกิจกรรมหรือโครงการแล้ว ก็ไม่มีบทลงโทษสำหรับหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นที่ไม่ได้เลือกใช้เครื่องมือ SROI มาวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมหรือ

ผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการใช้งบประมาณมาดำเนินกิจกรรมหรือโครงการนั้นหมายความว่าทางเลือกใช้เครื่องมือ SROI อยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจของหน่วยงานรัฐหรือความยินยอมพร้อมใจของท้องถิ่น โดยกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้วางบทบังคับเอาไว้และไม่ได้สร้างความผูกพันทางกฎหมายอย่างเคร่งครัดเอาไว้ (Mititelu, 2021) เป็นการเลือกใช้เครื่องมือ SROI ด้วยความสมัครใจ เพื่อสะท้อนคุณค่าทางสังคมที่มาจากการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐและท้องถิ่น เช่น สร้างงานในชุมชนเพิ่มขึ้น ลดปริมาณขยะที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน และส่งเสริมโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมของผู้คนทุกเพศทุกวัย ฯลฯ ผลที่ตามมาทำให้หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นใช้เครื่องมือ SROI มาวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมหรือผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการใช้งบประมาณมาดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเป็นจำนวนน้อย ประกอบกับองค์ความรู้เกี่ยวกับ SROI ไม่ได้แพร่หลายไปในวงกว้าง เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นยังอาจขาดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการใช้เครื่องมือ SROI มาดำเนินการให้สอดคล้องบรรลุเป้าหมายที่กฎหมายฉบับนี้ได้วางเอาไว้

ข้อวิพากษ์พระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 ของสหราชอาณาจักร

จากที่กล่าวมาในข้างต้น รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้พยายามวางแนวทางให้หน่วยงานรัฐและท้องถิ่นใช้เครื่องมือ SROI มาช่วยวิเคราะห์และประเมินมูลค่าทางสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้คนเป็นส่วนร่วมหรือชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ ที่รัฐหรือท้องถิ่นได้รับงบประมาณอันมีที่มาจากเงินภาษีของประชาชน โดย SROI ใช้แปลงผลลัพธ์ทางสังคมในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนหรือผู้คนหมู่มากที่ไม่เป็นตัวเงิน ให้อยู่ในรูปตัวเงิน เพื่อให้รับรู้ว่างบประมาณที่มาจากเงินภาษีของประชาชนนั้น สามารถสร้างคุณค่าทางสังคมหรือผลลัพธ์ทางสังคมเพื่อตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะได้มากน้อยเพียงใด เปรียบได้ว่า SROI สามารถ

สะท้อนได้ว่ารัฐหรือท้องถิ่นควรต้องใช้งบประมาณดำเนินกิจกรรมหรือโครงการจัดทำบริการสาธารณะอันมีที่มาจากเงินภาษีของประชาชนให้คุ้มค่ามากที่สุด สร้างผลลัพธ์ทางสังคมให้ได้ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสาธารณชน อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญถึงข้อเสียและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกฎหมายฉบับนี้

(ก) ในปัจจุบันพระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 ของสหราชอาณาจักร ยังไม่ได้ผนวกกลไกเสริมแรงจิตใจ (Motivational Mechanisms) ให้ทั้งหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมขององค์กรตนให้หันมาใช้เครื่องมือ SROI กันอย่างกว้างขวาง ในอีกด้านหนึ่งกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้วางกลไกหรือระเบียบแบบแผนที่วางหลักเกณฑ์ให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นที่ไม่ได้นำเอา SROI มาใช้วัดผลลัพธ์ทางสังคมหรือวิเคราะห์ผลตอบแทนต่อสังคมตามมาตรฐานที่รัฐกำหนด จะต้องเผชิญโทษ (Penalty) (เช่น โทษทางอาญาหรือโทษทางปกครอง) เพราะกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้กล่าวถึงการดำเนินการที่เกี่ยวกับการพิจารณาสั่งลงโทษกับเจ้าหน้าที่รัฐหรือท้องถิ่นที่ไม่ยอมใช้ SROI มาเป็นเครื่องมือวัดผลลัพธ์ทางสังคมตามกฎหมายฉบับนี้

(ข) พระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 ของสหราชอาณาจักร ไม่ได้กำหนดเครื่องมือสร้างแรงจูงใจให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับผลกระทบทั้งในด้านบวกหรือลบจากกิจกรรมหรือโครงการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่น มาเข้าสู่ขั้นตอนหรือกระบวนการประเมินมีขอบเขตในการพิจารณาทั้งผลกระทบจากการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นที่เกิดขึ้นทั้งด้านบวกและด้านลบ เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ไปใช้หันมาร่วมเข้าสู่ขั้นตอนหรือกระบวนการเช่นว่านี้ รวมถึงการสนับสนุนด้านข้อมูลที่เป็นต่อกระบวนการ SROI ตัวอย่างเช่น คือการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาเสริมแรงจูงใจ (Subsidy Tools) ให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี (Tax Incentives) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยินยอมสมัครใจและเสียสละเวลาเข้ามาเข้าร่วมกระบวนการ SROI หรือการลดหย่อนภาษี

(Tax Allowance) ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันสนับสนุนให้ SROI ที่จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นขับเคลื่อนไปได้

(ค) หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นมีเสรีภาพที่จะตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างอิสระที่จะเลือกใช้เครื่องมือ SROI มาวิเคราะห์และประเมินมูลค่าทางสังคมจากการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรมหรือโครงการจัดทำบริการสาธารณะของตนเอง โดยที่พระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 ของสหราชอาณาจักร ไม่ได้ให้อำนาจรัฐให้อำนาจแทรกแซงอย่างเบ็ดเสร็จให้หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นตัดสินใจใช้ SROI มาวิเคราะห์ผลลัพธ์ทางสังคมหรือผลตอบแทนทางสังคม เท่ากับว่ากฎหมายฉบับนี้ ให้อิสระแก่หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นให้ตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างอิสระที่จะใช้เครื่องมือ SROI หรือไม่ก็ได้

(ง) กระบวนการ SROI ไม่เพียงต้องอาศัยเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐหรือท้องถิ่นที่มีความรู้และประสบการณ์ด้าน SROI เท่านั้น แต่บุคคลเหล่านั้นก็ต้องอาศัยองค์ความรู้ตามเกณฑ์มาตรฐาน SROI สากลในการวิเคราะห์ผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ ที่รัฐหรือท้องถิ่นได้รับงบประมาณอันมีที่มาจากเงินภาษีของประชาชน อีกทั้งยังต้องใช้เครื่องมือ SROI โดยยึดมั่นในหลักการ SROI ไม่ให้เกิดการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมหรือผลตอบแทนทางสังคมเกินจริง (Overclaim) หรือต่ำกว่าจริง (Underclaim) แต่หน่วยงานของรัฐหรือท้องถิ่นกลับไม่ได้วางมาตรฐานด้านการพัฒนาความรู้ SROI และกระบวนการอบรมบ่มเพาะประสบการณ์ SROI และพัฒนาเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติตนในฐานะผู้ใช้เครื่องมือ SROI อีกด้านหนึ่งกระบวนการ SROI อาจต้องมีการใช้จ่ายที่หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นต้องแบกรับ ซึ่งอาจสร้างภาระทางการเงินการคลังของรัฐที่เพิ่มขึ้น เพราะกระบวนการ SROI ย่อมมีต้นทุนที่ทำให้หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นที่ประสงค์จะใช้เครื่องมือ SROI ต้องจัดสรรงบประมาณเอง

(จ) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นไม่ได้ปฏิบัติตามถูกต้องครบถ้วนตามมาตรฐานแห่ง SROI จะถือเป็นความไม่ระมัดระวัง ไม่ละเอียดรอบคอบ

และไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์จำเป็นต้องให้กระบวนการ SROI สามารถสะท้อนมูลค่าทางสังคมจากการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นได้หรือไม่ กรณีนี้จะถือได้ว่าเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถโดยปฏิบัติถูกต้องตามมาตรฐาน SROI ได้หรือไม่ ถ้า SROI ให้ผลลัพธ์ทางสังคมหรือผลตอบแทนทางสังคมเกินจริงหรือต่ำกว่าจริง จะส่งผลร้ายหรือสร้างความเสียหายต่อสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของตัวหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นเอง หรือส่งผลร้ายอย่างหนึ่งอย่างใดต่อผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นประเด็นท้าทายของประเทศที่หยิบยก SROI มาเป็นเครื่องวัดมูลค่าทางสังคมจากการจัดทำบริการสาธารณะของตน

(จ) การปฏิบัติถูกต้องครบถ้วนตามมาตรฐานแห่ง SROI ย่อมทำให้เกิดการวัดผลลัพธ์ทางสังคมอย่างครอบคลุมรอบด้าน แต่ถ้าไม่มีการวิเคราะห์ผลลัพธ์ทางสังคมด้วย SROI ก็อาจเป็นเพียงแค่การวัดผลลัพธ์ในเชิงปริมาณเพียงเท่านั้น ซึ่งกระบวนการ SROI มีตัวชี้วัดอันเป็นเครื่องมือหรือค่าที่ใช้วัดความสำเร็จและวัดประสิทธิภาพของโครงการ นั่นก็คือ คุณค่าทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม แต่ถ้าไม่มีกระบวนการ SROI มาปรับใช้กับกิจกรรมหรือโครงการ ก็อาจใช้ตัวชี้วัดเพียงแค่ผลผลิตหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในเชิงปริมาณเท่านั้น ทั้งนี้กระบวนการ SROI เปิดโอกาสให้บรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในกระบวนการ แต่ถ้าเป็นกระบวนการประเมินกิจกรรมหรือโครงการอื่น ๆ แล้ว อาจละเลยหรือไม่ยึดต่อข้อมูลจากบรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกิจกรรมหรือโครงการอื่น ๆ

สรุปและอภิปรายผล

พระราชบัญญัติว่าด้วยบริการสาธารณะ (มูลค่าทางสังคม) ค.ศ. 2012 ของสหราชอาณาจักรเพียงวางหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเพื่อให้หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นใช้เครื่องมือ SROI มาใช้วัดผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อจัดซื้อจัดจ้างตามกิจกรรมหรือโครงการจัดทำบริการสาธารณะที่ดำเนินโดยหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นได้ เพื่อผลลัพธ์ทางสังคมหรือมูลค่าทางสังคมในมิติเศรษฐกิจ สังคม และ

สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการจัดทำบริการสาธารณะต่อชุมชนหรือสังคม แล้วการประเมิน เช่นว่านี่เป็นการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมหรือมูลค่าทางสังคมให้ตีเป็นราคาค่าเงินหรือมูลค่าเงิน รวมทั้งใช้ประเมินว่าการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรมหรือโครงการจัดทำบริการสาธารณะโดยหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นมีความคุ้มค่าหรือไม่ ซึ่งข้อมูลจากการประเมินย่อมสามารถนำมาประกอบการตัดสินใจปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการในภายภาคหน้า อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับนี้วางหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ SROI ที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพียงแต่กฎหมายฉบับนี้ส่งเสริมให้หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นผ่านการกล่าวถึงความสำคัญของ SROI และสร้างบรรทัดฐานในการยอมรับ SROI ให้เป็นเครื่องมือวัดผลลัพธ์ทางสังคมหรือมูลค่าทางสังคมจากการจัดทำบริการสาธารณะโดยหน่วยงานของรัฐหรือท้องถิ่น แม้กฎหมายฉบับนี้จะเผชิญกับข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง แต่กฎหมายฉบับนี้ก็เป็นส่วนสำคัญที่วางแนวทางให้หน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นใช้จ่ายงบประมาณรัฐ อันมีที่มาจากเงินภาษีจากประชาชน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- Boeger, N. (2017). Reappraising the UK Social Value Legislation. *Public Money and Management*, 37(2), 113-120.
- Cabinet Office. (2012). *Social Value Act: information and resources*. <https://www.gov.uk/government/publications/social-value-act-information-and-resources/social-value-act-information-and-resources>
- Cabinet Office. (2015). *Social Value Act - Review*. Cabinet Office.
- Cabinet Office. (2019). *Social value in government procurement: Consultation response paper. A summary of responses to the consultation on how Government should take account of social value in the award of central Government contracts*. Cabinet Office.

-
- Cabinet Office. (2020). *Procurement Policy Note – Taking account of social value in the award of central government contracts: Action note PPN 06/20 September 2020*. Cabinet Office.
- Cartigny, T., & Lord, W. E. (2017). Defining social value in the UK construction industry. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers - Management, Procurement and Law*, 170(3), 107–114.
- Craven, R. (2020). The legal and social construction of value in government procurement markets. *Journal of Law and Society*, 47(1), 29–59.
- Government Commercial Function. (2020a). *Guide to using the Social Value Model*. Government Commercial Function.
- _____. (2020b). *The Social Value Model*. Government Commercial Function.
- _____. (2020c). *The Social Value Model - Quick Reference Table*. Government Commercial Function.
- Mititelu, C. (2021). *Commissioning for social value and voluntary sector organisations: tensions in implementation* (Doctoral thesis, The Open University).
- New Economics Foundation. (2008). *Measuring value: A guide to Social Return on Investment (SROI)* (2nd ed.). New Economics Foundation.
- Nicholls, J. (2023). *The future of social value in the United Kingdom*. Social Enterprise UK.
- Opoku, A., & Guthrie, P. (2018). The Social Value Act 2012: Current state of practice in the social housing sector. *Journal of Facilities Management*, 16(3), 253–268.

The National Archives. (2012). *UK Public Services (Social Value) Act 2012*, c. 3. (2012). <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/3/enacted>

The SROI Network. (2012). *A guide to social return on investment (Version 2012)*. The SROI Network.

Author

Asst. Prof. Dr. Pedithep Youyuenyong
Faculty of Law, Chiang Mai University
Muang District, Chiang Mai 50200
Tel: 053-942936 E-mail: pedithep.y@cmu.ac.th